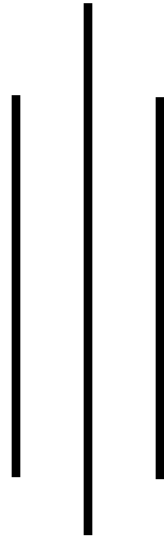

वालिङ नगरपालिकाको आ.व. २०८०/०८१ को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

वालिङ नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
वालिङ, स्याङ्जा
गण्डकी प्रदेश, नेपाल

Start Up Waling – SMART WALING

"उत्पादन, रोजगारी र पूर्वाधार : वालिङको विकास र समृद्धिको आधार"

नगर सभासदज्यूहरू,

आज म वालिङ नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष ०८०।०८१ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्न गइरहेको छु । स्थानीय तहको दोश्रो निर्वाचन सम्पन्न भई हामीले कार्य प्रारम्भ गरेको पनि एक वर्ष ब्यतित भइसकेको छु । यस अवधिको हाम्रो कार्यसम्पादनको मूल्याङ्कन गर्ने जिम्मा आम नगरवासीलाई छाड्दै यस गरीमामय सभामा नगरपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्न पाउँदा गौरवको अनुभूति गरेको छु । यस क्षणमा प्रजातन्त्र, लोकतन्त्र र गणतन्त्र स्थापनाका लागि नेपाली जनताले गरेको लामो र गौरवपूर्ण ऐतिहासिक संघर्षमा जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने सम्पूर्ण शहिदहरुप्रति हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु । लोकतन्त्र प्राप्तिका लागि विभिन्न चरणको आन्दोलनको क्रममा बेपत्ता भएका, घाइते योद्धा र पीडितहरु प्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्दछु । नेपालको युगान्तकारी परिवर्तनका लागि भएका आन्दोलनमा अगुवाई गर्नुहुने सम्पूर्ण अग्रजहरुको योगदानप्रति उच्च सम्मान सहित स्मरण गर्न चाहन्छु ।

नगरपालिका स्थापना भएदेखि नै लोकतान्त्रिक विधि र पद्धति अनुरूप कार्य संचालन गरी छोटो समय सीमाभित्र नगरको सुशासन, विकास र समृद्धिको जग तयार भएको छ । सीमित स्रोत र साधनका बावजुद नगरवासीको असीमित आकांक्षा परिपूर्ति गर्नु निश्चित रूपमा चुनौतिपूर्ण छ, तैपनि सीमित स्रोत र असीमित जनचाहनाका विच सन्तुलन कायम गर्दै नेपालको संविधान, चालु पन्ध्रौ योजना, प्रदेशको आवधिक योजना, दिगो विकास लक्ष्य, बृहत नगर विकास योजना, २०७७ र नगरवासीको विकासको चाहना तथा राजनैतिक दलहरुको प्रतिवद्धता र जनप्रतिनिधीहरुको आकांक्षालाई मध्यनजर गर्दै यो

नीति तथा कार्यक्रम तयार गरीएको छ । यो नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने क्रममा सल्लाह सुझाव प्रदान गर्नुहुने साथै यस कार्यको लागि सहयोग पुऱ्याउने हुने सम्पूर्ण नगरवासी, राजनैतिक दलहरु, नागरिक समाज, सुरक्षाकर्मी, कर्मचारी तथा संचारकर्मीहरुमा धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

लोकतन्त्र आफैमा जनमुखी शासन हो । स्थानीय सरकारले लोकतन्त्रको मूल्य र विधिलाई कानून तर्जुमा, सेवा प्रवाह, विकास र विपद् व्यवस्थापनका माध्यमबाट स्थानीयकरण गरेको छ । नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ तथा अन्य प्रचलित कानुनी व्यवस्थाले स्थानीय तहलाई नीति निर्माण, विकास व्यवस्थापन, स्रोत संशाधनको परिचालन, सेवा प्रवाह एवं सुशासन र विपद् व्यवस्थापनको कार्यसूची प्रदान गरेका छन् । स्थानीय तहमा जनताबाट प्रत्यक्ष निर्वाचित नेतृत्वलाई कार्यकारिणी, विधायकी र न्यायिक अधिकार प्रदान गरी लोकतन्त्रको वैधता र विश्वासलाई जनताकै मन मस्तिष्कबाट अनुमोदन हुने अवसर प्राप्त भएको छ ।

वि.सं. २०७९ वैशाख ३० गते स्थानीय तहको निर्वाचनमा सामेल भई आफ्नो अमूल्य मताधिकार प्रयोग गरी वालिड नगरपालिकाको भविष्यको रूपरेखा कोर्ने अभिभारा हाम्रो काँधमा सुम्पनु भएका सम्पूर्ण नगरवासीज्यूहरुप्रति पुनः कृतज्ञता प्रकट गर्दछौ । वालिड नगरको सर्वाङ्गीण विकास मार्फत नगरवासीको हित र कल्याणका लागि गरीएका प्रतिबद्धता र बचनबद्धताप्रति हामी कटिबद्ध छौ । वालिड नगरपालिकाको गरीमा र ख्यातिलाई उचाईमा पुऱ्याउनु हुने पूर्व जनप्रतिनिधिज्यूहरुको योगदान, विकासप्रतिको लगाव, मार्गदर्शनलाई धन्यवाद दिन चाहन्छौ । उहाँहरुको विरासतमा थप नयाँ खुडकिलो थप्ने प्रण समेत गर्दछौ ।

अब म नगरपालिकाबाट सम्पादन भएका महत्वपूर्ण क्रियाकलापहरूलाई समिक्षात्मक रूपमा पेश गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

- नगरपालिकाबाट चालु आ .व. २०७९/०८० मा नगरस्तरीय योजना र कार्यक्रम ३०३ तथा वडा स्तरीय योजना र कार्यक्रम ३०१ वटा छनौट भै कार्यान्वयन भैरहेका छन् । हाल सम्मको सिकाईबाट वितरणमुखी योजना भन्दा उत्पादनमुखी योजनाको आवश्यकता रहेको देखिन्छ । नगरका कार्यक्रम तथा योजनाहरूलाई गौरवका आयोजना, रूपान्तरणकारी योजना, रणनीतिक योजना, प्राथमिकता प्राप्त योजना र उत्पादनमुखी योजनाको रूपमा विभाजन गरी एकवर्षीय र बहुवर्षीय रूपमा कार्यान्वयन गरेमा उपलब्धि हुने देखिन्छ । साथै नगरको कूल बजेट हिस्सामा पुँजीगत बजेटको अंश ..... प्रतिशत मात्र रहेकोमा चालु खर्चलाई वाञ्छित सीमामा राखी पुँजीगत खर्च प्रणालीमा वृद्धि गर्नुपर्ने देखिएको छ भने सशर्तका कार्यक्रमको कार्यान्वयन ढाँचा, खरिद प्रणाली तथा मापदण्डमा सुधार आवश्यक छ ।
- वि सं २०७४ देखि हालसम्म नगरपालिकाले १८ वटा ऐन, ६ वटा नियमावली, ३० वटा कार्यविधि र ४ वटा निर्देशिका तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा आएका छन् । विधायन समितिको क्षमता विकास गर्दै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा थप आवश्यक कानून निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- वालिङ नगरपालिकाको फोहोरलाई मोहर बनाउने अभियानमा नगरवासीहरूको प्रत्यक्ष सहभागिता रहेको छ । नगरपालिकाको नेतृत्वमा कार्यान्वयन भइरहेको सरसफाई केन्द्रलाई स्थानीय गौरवको योजना र सिकाई तथा अनुसन्धान केन्द्र (Learning and Research Centre) को रूपमा रूपान्तरण गरी आन्तरिक आम्दानीको

स्रोत मानिएको फोहरमैलाको प्रशोधन तथा पुनः प्रयोगका लागि प्रविधि तथा ज्ञानको उपयोग गरी थप व्यवस्थित बनाउन आवश्यक प्रयास भैरहेको छ ।

- स्वास्थ्य बीमा मार्फत करीब २५००० नागरिकहरू लाभग्राहीका रूपमा सूचीकृत भएका छन् भने करीब १५००० बीमितले नियमित स्वास्थ्य सेवा लिएका छन् । विपन्न नागरिकहरूलाई स्वास्थ्य बिमाको पहुँचमा ल्याउँदा नगरपालिकाको स्वास्थ्य सूचक वृद्धिमा सहयोग पुगेको छ भने नगरवासीलाई यस सेवा मार्फत स्वास्थ्य उपचारमा राहत मिलेको छ ।
- नगरले आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना गरी सेवाको विस्तार वडा तहसम्म गरेको छ । तापनि घातक, दीर्घ र सरुवा आदि रोगको पहिचान, उपचार र विस्तारका लागि स्वास्थ्य सेवालार्ई नागरिककै घरदैलोमा विस्तार गर्न आवश्यक छ । स्वास्थ्य सेवालार्ई जनताकै मन, मस्तिष्क र हातले छुने, देखे र अनुभूत गर्ने गरी स्वास्थ्य सेवालार्ई घुम्ती तथा घरदैलो (door to door) माध्यमबाट गुणस्तर र पहुँच विस्तार गर्नु जरुरी छ ।
- नगरभित्रका ६७ प्रतिशत परिवार कुनै न कुनै रूपमा कृषिमा नै आवद्ध छन् । कृषकहरूलाई सीप तथा प्राविधिक ज्ञान समेत प्रदान गरी बजारको सुनिश्चितता कार्यक्रमहरू ल्याई नविनतम प्रविधि तथा यान्त्रिकरणको प्रयोगलाई बढावा दिन आवश्यक छ । प्रविधि वा सेवामा छुट वा अनुदान र प्राविधिक परामर्श, बिमा एवं वित्तमा पहुँच लगायतका सेवाहरू सुनिश्चित गरी कृषि सडक तथा बजार पूर्वाधारहरू जस्तै: खाद्यान्न भण्डारण, शित भण्डार, सुविधायुक्त संकलन केन्द्र, हाट बजारको विकास गर्नु परेको छ र साथै बाली बिमा र पशु बिमा कार्यक्रममा सहजीकरण गर्न जरुरी छ ।

- पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि CAN (Culture, Adventure and Nature) मोडेल पहिचान गरीएको छ । तापनि यसको उपयोगका लागि बाहुनथान, थामचौर, राम्चे, आँधिखोला चेकड्याम, मन्स्याङकोट प्याराग्लाइडिङ जस्ता पर्यटकीय पूर्वाधार तथा सांस्कृतिक सम्पदामा लगानी जरुरी छ । संस्कृति, प्रकृति र साहसलाई संयोजन गरी पर्या पर्यटन (Eco tourism) लाई विकास गर्न जरुरी छ । यस नगरभित्र रहेका गह्रौंसुर, थामको चौर, माझकोट शिवालय, बाहुनथान, घ्वाङखोलाजस्ता क्षेत्रमा पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण जरुरी छ । पर्यटकीय स्थलहरूलाई सिलिकन, बोटानिकल र Hill Point अवधारणातर्फ प्रेरित गरी यी क्षेत्रहरूमा सार्वजनिक, निजी साझेदारीमा लगानी गर्ने वातावरण मिलाउनुका साथै व्यवस्थित होमस्टे संचालन गरिनेछ ।
- जनस्तरबाटै पर्यटन प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरू आयोजना गरी साहसिक खेल पर्यटन (क्यानोनिङ, साईक्लिङ, न्याफ्टीङ, प्याराग्लाइडिङ, हाइकिङ, जिप फ्लायर) आदि कार्यक्रमहरूलाई व्यापक रूपमा सञ्चालन गरीनुपर्दछ ।
- विदेशी पुँजी, प्रविधि र ज्ञानलाई परिचालन गर्न बीउ पुँजी (Seed Money), सुरुवाती व्यवसाय (Start Up Business), प्रतिष्पर्धी कोष (Challenge Fund) प्रबन्ध गरी स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जना गर्दै वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने अवस्थालाई न्यूनिकरण गर्न सकिने देखिन्छ ।
- वालिङ नगरपालिकाको भूभागभित्र करीब ७०० किमी सडक सञ्जाल रहेको, करिब ४५ प्रतिशत परिवारको घर अगाडिका सडक कच्ची रहेको छ र ती सडकहरूमा अकालमा कैयौंले ज्यान गुमाएको दुःखद् स्थिति हामीले भोग्दै आएका छौ । वर्षेनी बाढी पहिरोका कारण बाटो सरसफाइमा व्यापक लगानी गर्नुपरेको छ । सडक सञ्जाल बाहिर रहेका सबै घरलाई सडक सञ्जालभित्र ल्याउने, नागरिकको सुरक्षित आवतजावतको अधिकार सुनिश्चित गराउने, सडक पहुँच स्थापित गर्ने, सडक

फराकिलो तथा स्तरोन्नतिका लागि सडक क्षेत्रमा व्यापक लगानी र स्रोतको खाँचो रहेको छ । नगरक्षेत्रभित्र अधिकांश ग्रामीण स्थान रहेकोले धेरैजसो सडक ग्राभेल र स्तरोन्नति गरी बाह्र महिना सुरक्षित, भरपर्दो तथा निर्बाध सञ्चालनमा ल्याउनुपर्ने चुनौती छ ।

- भौतिक पूर्वाधार क्षेत्रमा खानेपानी, कुलो निर्माण, कच्ची नाली निर्माण, नदी नियन्त्रण, भवन निर्माण, सडक बत्ती, खेलकुद मैदानका कार्यक्रम रहेका छन । यस्ता भौतिक पूर्वाधारहरूको संख्याको विश्लेषण गर्दा जनसंख्या र भौगोलिक विशिष्टताको अनुपातमा न्युन रहेका छन् । एकातिर यी क्षेत्रमा व्यापक लगानी बढाउनुपरेको छ भने लगानीको कमीलाई परिपूर्ति गर्नुपर्ने स्रोतको खोजी गर्नुपरेको छ ।
- आन्तरिक राजस्व तर्फ सम्पत्ति कर, मालपोत कर, घरबहाल कर, व्यवसाय कर नै राजस्वका मूल स्रोत हुन् । एकातिर संघीय सरकारबाट प्राप्त समानीकरण अनुदान, समपूरक अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँडका सिलिड घट्टै गएका छन भने अर्कोतर्फ नगरको आन्तरिक आम्दानीको स्रोत कमजोर रहेको छ । प्रशासनिक हिसाबले साधारण खर्चको शिरोभार चुलिदै गएकोले पुँजीगत बजेट विनियोजनमा चाप परेको छ ।
- शैक्षिक नेतृत्व र व्यवस्थापकीय कौशलता विकास गर्न बिट्रिस काउन्सिलको सहकार्यमा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरीएको छ । नगरको शिक्षालाई थप व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउन निःशुल्क पाठ्यपुस्तक, दलित तथा अपाङ्ग छात्रवृत्ति, माविमा पुस्तकालय, विज्ञान प्रयोगशाला, कम्प्युटर ल्यावको व्यवस्था गरीएको छ । केहि विद्यालयहरूमा नमूना विद्यालय र राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रम लागू भएको छ । तापनि शैक्षिक गुणस्तर खस्कदो अवस्थामा रहेकोले यस क्षेत्रमा ठोस तथा अनुभूत गर्न सकिने खालको सुधारको खाँचो छ ।

- वर्षेनी आउने विपद्का कारण उत्पन्न जोखिम र प्रभावको सम्बोधनमा थप जिम्मेवार र समन्वयकारी हुन जरुरी छ । मनसुनजन्य विपद्बाट प्रभावित नागरिकको आवास तथा गासबासका लागि संघीय तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी नागरिकको सुरक्षित आवासको हक स्थापित गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- नेपाल सरकारले अगाडि बढाएको एक पालिका एक औद्योगिक ग्राम नीति अनुसार वालिङ नगरपालिकाले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको संयुक्त लगानीमा औद्योगिक ग्राम निर्माणको कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ । औद्योगिक ग्राम तयार भएमा साना तथा मझौला उद्योगहरू यहाँ सञ्चालन हुनेछन् र एकद्वार प्रणालीबाट सेवा प्रवाह हुनेछ ।
- उपभोक्ताको अधिकार सुरक्षित गर्न बजार अनुगमन नियमित गरी बजार व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित बनाउन आवश्यक छ । समय समयमा उक्त कार्यलाई निरन्तरता पनि दिइएको छ । तै पनि सडकको क्षेत्राधिकार भित्र सामान राख्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्ने चुनौती रहेको छ । यसमा सबै आम व्यवसायीबाट नगरपालिकाले सहयोगको अपेक्षा राखेको छ ।
- नगरपालिकाको सीमित स्रोत र नगरवासीको असीमित आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरीएको छ ।

स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति :

- "स्वास्थ्य सेवाको विस्तार : नगरको जिम्मेवारी" भन्ने नाराका साथ सबै नागरिकमा गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच सुनिश्चित गर्दै सम्पूर्ण सेवालार्ई घरदैलोमा पुऱ्याइनेछ ।

- निजी तथा गैह सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी जनस्वास्थ्यका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य सेवाको विस्तार र वितरणलाई डिजिटाइजेसन गर्दै लगिनेछ ।
- स्वास्थ्य सेवालाई पारदर्शी र व्यवस्थित बनाउन स्वास्थ्यसंस्थामा टोकन प्रणाली संचालन गर्ने र विरामीको प्रोफाईल तयार गर्ने नीति लिइनेछ ।
- सबै स्वास्थ्य संस्थाबाट नगरपालिकाको जनस्वास्थ्य ऐनको मापदण्ड बमोजिमका आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरू निःशुल्क उपलब्ध गराईनेछ ।
- मासिक रूपमा प्रत्येक वडामा चिकित्सकको व्यवस्थासहित ज्येष्ठ नागरिक तथा दीर्घ रोगीहरूको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गरिनेछ ।
- "मेरो स्वास्थ्य: मेरो जिम्मेवारी" सचेतनामूलक कार्यक्रम लागू गरी नागरिकको पोषणयुक्त खानाको उपभोगमा जोड दिइनेछ ।
- विभिन्न संघसस्थाहरूसँगको सहकार्यमा योग अभ्यास र पञ्चकर्म कार्यलाई प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गरिनेछ ।
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको प्रोटोकल र प्याकेजको पूर्ण रूपमा लागू गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तरको मापन गर्ने संयन्त्र स्थापना गरी नियमित रूपमा मापन गर्ने पद्धति लागू गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमको पहुँच विस्तार गरी विपन्न नागरिक एवं अपाङ्गताको "ग" र "घ" श्रेणिमा रहेका ब्यक्तिहरूलाई निःशुल्क स्वास्थ्य बीमा गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- उच्च रक्तचाप, मधुमेह, क्यान्सर, दम, मिर्गौला, कलेजो र महिलाहरूको पाठेघरसम्बन्धी रोगको रोकथाम, पहिचान, परीक्षण र उपचारका कार्यक्रमलाई अभियान तथा घुम्ती सेवाको रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

- आपतकालीन स्वास्थ्य अवस्था तथा अन्य सरुवा रोग एवं महामारी नियन्त्रणका लागि बहुपक्षीय सहकार्य गरिनेछ ।
- निजी स्वास्थ्य संस्था तथा अस्पतालबाट विपन्न नागरिकहरूलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने १०% निःशुल्क सेवा लाई कडाईका साथ लागू गरिनेछ ।
- नगर भित्र आकस्मिक अवस्था भई रगतको आवश्यकता पर्ने अवस्थामा यसको पूर्ति गर्न अस्पतालमा रक्तसंचार सेवा विस्तार गर्ने तथा रक्त समूह निर्धारण अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
- नाक, कान, घाँटी, मानसिक एवं नेत्र चिकित्सालाई सबै तहमा विस्तार गरी उपचार गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । साथै नगर अस्पतालबाट मोतियाविन्दुको मासिक सर्जिकल सेवा उपलब्ध गराइनेछ ।
- अस्पतालमा रहेको प्रयोगशालालाई सुदृढ गरी विस्तारित सेवा सहित रोग निदानको सेवालालाई विस्तार गरिनेछ ।
- प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रवर्द्धनका लागि नमूना गाउँ/शहर, नमूना स्वास्थ्य संस्था, नमूना स्वास्थ्यकर्मी अभियान सुरु गरी नमूना बन्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य संस्थामा हाल भएको जनशक्तिको दरबन्दी पुनरावलोकन गरी आवश्यकताका आधारमा परिमार्जन गरिनेछ ।
- सम्बद्ध सरोकारवालाहरूको संलग्नतामा नगरपालिकाको आपतकालीन पूर्वतयारी एवं प्रतिकार्य योजना बनाइनेछ ।
- प्रचलित कानून बमोजिम सुरक्षित गर्भपतन सेवालालाई गुणस्तरीय बनाई सरोकारवालासँग सार्थक समन्वय गरी लिङ्ग पहिचानको आधारमा गरिने गर्भपतनलाई पूर्ण रूपमा निरुत्साहित गरिनेछ । साथै सुरक्षित गर्भपतन सेवालालाई विस्तार गरिने छ ।

- सुर्तिजन्य पदार्थ, मादक पदार्थ जस्ता हानिकारक वस्तुको किनबेच र प्रयोगलाई सार्वजनिक संस्था र स्थानमा निषेध गरिनेछ । मानव स्वास्थ्यलाई प्रतिकूल प्रभाव पार्ने कृषि विषादि तथा अन्य रसायनिक पदार्थको प्रयोगको नियमन गरिनेछ ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिको लागि सहयोगी, उपचार व्यवस्था तथा सहयोग सामग्री व्यवस्था गरी सबै स्वास्थ्य संस्थालाई अपाङ्गमैत्री बनाइनेछ ।
- मेयरसँग जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य परिक्षण कार्यक्रम मार्फत प्रत्येक वडास्तरीय सेवा केन्द्रबाट ७० वर्ष माथिका नागरिकहरूको रक्तचाप, मिर्गौला र मधुमेहको निःशुल्क जाँच गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- सरकारी र निजी समग्र एम्बुलेन्स सेवालालाई एकीकृत गरेर सहज रूपमा सेवा विस्तार गरिनेछ ।
- गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाहरूलाई निःशुल्क एम्बुलेन्स सेवा उपलब्ध गराइनेछ ।
- प्रमुख राजमार्गहरूमा घाइते र चोटपटक लागेका व्यक्तिको उपचार गर्न ट्रमा सेवाको विस्तारका लागि संघीय तथा प्रदेशसँग समन्वय र सहकार्य गरी ट्रमा सेन्टर संचालन गरिनेछ ।
- स्थानीय जडिबुटी प्रशोधन कार्यक्रमका लागि विभिन्न अनुसन्धानात्मक संस्थाहरूसँग सहकार्य गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य सेवाको माग पक्षलाई थप सबल बनाउन नागरिकको घरदैलोमा स्वास्थ्य पहुँच पुर्याउन महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई परिचालन गरिनेछ ।
- दिर्घसेवा गर्ने स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूलाई सम्मान गर्ने नीति लिइनेछ ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई बाल, किशोर किशोरी, अपाङ्ग तथा जेष्ठ नागरिक मैत्री संस्था बनाइनुका साथै नागरिकहरूको पहुँच पुग्ने गरी चिकित्सकीय सेवा, प्रयोगशाला सेवा तथा अनुसन्धान कार्यहरूमा जोड दिइनेछ ।

- समुदायमा आधारित स्वास्थ्य स्वयंसेवक, स्वास्थ्य आमा समूह, टोल विकास संस्था जस्ता संघ संस्था र आम नागरिकहरूको परिचालन गरी सचेतनामूलक गतिविधि सञ्चालन गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य संस्था/केन्द्रको समन्वयमा टोल टोलमा अखाद्य पदार्थहरूको प्रयोगलाई रोकथाम गर्न चेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- पाठेघरको क्यान्सरको पहिचान गरी रुग्णता दर र मृत्युदर कम गरिनेछ ।
- शिक्षण संस्थाहरूसँग समन्वय गरी बालबालिकाहरूलाई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न स्कुल नर्स कार्यक्रम लागू गर्दै लगिनेछ ।
- जीवनपथको अवधारणा अनुरूप गर्भवती, सुत्केरीपश्चात, नवशिशु स्वास्थ्य, बालरोग, किशोर किशोरी स्वास्थ्य, वयस्क देखि जेष्ठ नागरिकहरूलाई घर समुदाय स्तरमा नियमित स्वास्थ्य परिक्षण, प्रवर्धन र प्राथमिक उपचार सेवा प्रदान गर्न संघिय सरकार सँगको लागत साझेदारीमा समुदाय घरदैलो स्वास्थ्य (समुदाय नर्स) कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- निजी क्षेत्रबाट सञ्चालित अस्पताल, निदान केन्द्र, आयुर्वेद केन्द्र, औषधी पसल र प्रयोगशाला लगायतका स्वास्थ्य संस्थाहरूको नियमन गरिनेछ ।
- वालिड नगरपालिकाको बृहत स्वास्थ्य नीति तयार पारिने छ ।
- सम्पूर्ण नगरवासीलाई स्वास्थ्य बीमाको दायरामा ल्याउन पहल गरिनेछ ।
- क्षयरोग मुक्त नगरपालिका घोषणा कार्यक्रमलाई लागि निरन्तरता दिईनेछ । एच.आई.भी, औलो तथा पानीबाट सर्ने लगायतका सरुवा रोगहरूको रोकथाम, नियन्त्रण, उपचार तथा पुनःस्थापनामा प्राथमिकता दिई नियमित रूपमा निगरानी गर्ने पद्धतिको विकास गरिनेछ ।

- गह्रौं प्राथमिक अस्पतालबाट दिईरहेको CEONC (आकस्मिक प्रशुति शल्यक्रिया) सेवालाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूसँग रहेको पुँजीमा नगरपालिकाले साझेदारी गरी अक्षय कोष स्थापनाका लागि प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।
- स्वास्थ्य सेवामा संलग्न कर्मचारी तथा स्वास्थ्यकर्मीको मनोबल वृद्धि गर्दै लगिनेछ । महामारीको समयमा कार्यसम्पादनमा उत्कृष्टता प्रदर्शन गर्ने कर्मचारीलाई सम्मान समेत गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य चौकीहरूमा रहेका प्रयोगशालाहरूको क्षमता विकास गर्नुका साथै No Home Delivery कार्यक्रम अन्तर्गत वर्थिङ्ग सेन्टरहरूको स्तरोन्नति गरिनेछ ।
- महिला स्वास्थ्य तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम, बालस्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम, आमा सुरक्षा कार्यक्रम, राष्ट्रिय खोप तथा विशेष खोप, आइरन तथा जुकाको औषधी लगायतका राष्ट्रिय स्तरका कार्यक्रमहरू प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि पहल गरिनेछ ।
- "सुपोषित समाज निर्माणको आधार, हजार दिनको पोषणका लागि स्थानिय सरकार" कार्यक्रम अन्तर्गत सुनौला हजार दिनका महिला (गर्भवती तथा सुत्केरी), ५ वर्ष मुनिका बालबालिका र किशोरीहरूको पोषण अवस्थामा सुधार ल्याउन बुहक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- पोषणमैत्री स्थानीय शासन प्रवर्द्धनका लागि संघ र प्रदेश सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ र संघ सरकार तथा प्रदेश सरकारका साथै विकास साझेदार निकाय र सम्बन्धित सरोकारवालासँगको सहकार्य र साझेदारीमा कुपोषण मुक्त नगरपालिका बनाउदै पोषणमैत्री नगरपालिका घोषणाका लागि प्रकृया अगाडी बढाइने छ ।

- सुनौला हजार दिनका आमा र बच्चाको पोषण अबस्थामा सुधार ल्याउनका लागि उपमेयरसँग पोषिलो झोला कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- नागरिकहरुलाई प्रयोगशालाको थप सेवा प्रदान गर्नका लागि आगामी आ.व.मा एक स्वास्थ्य संस्थामा प्रयोगशाला स्थापना गरी संचालनमा ल्याइनेछ, साथै यो सेवालाई क्रमागत रुपमा सबै वडामा पुऱ्याइनेछ ।
- स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने फोहोर मैलालाई अस्पतालजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यविधी बमोजिम यथोचित व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- “स्वस्थ विद्यार्थी, उज्जल भविष्य” अभियान सहित सबै सामुदायिक विद्यालयका बालबालिकाहरुको वर्षको एकपटक विद्यालयमै निःशुल्क स्वास्थ्य परिक्षणको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- अस्पतालबाट दिईरहेको सेवा लाई अझ बढी गुणस्तरीय बनाउन हरेक महिना CME कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- हाल संचालनमा रहेको डायलाईसिस सेवालाई थप प्रभावकारीरुपमा संचालन गर्न सरोकारवालासँग समन्वय गरी नगरपालिका आफैले संचालन गर्ने गरी प्रकृया अगाडी बढाइनेछ ।
- किशोरीहरुको मर्यादित महिनावारी प्रवर्द्धनमा ध्यान दिदै प्रदेशसँगको समन्वयमा नगरभित्रका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा निःशुल्क स्यानिटरी प्याड वितरणको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरुमा छोरी जन्मिएमा नगर वासीको हकमा निजको निःशुल्क स्वास्थ्य बीमा गरिनेछ ।
- नगरपालिकाको सरसफाई केन्द्रलाई फोहोर व्यवस्थापन सिकाई केन्द्रको रुपमा विकसित गर्दै लगिनेछ ।

- नगरमा आयुर्वेद सेवाको समानुपातीक बिस्तारमा सहयोग पुग्ने गरी मुख्य बस्ती भएको ठाउमा गाउँघर क्लिनिक सेवा सन्चालन गरिनेछ ।
- आयुर्वेदमा प्रयोग हुने जडिबुटि बिरुवाहरुको उत्पादन पहिचानको लागि हर्वोरियम तयार गर्ने तथा नमुना जडिबुटि उद्यान निर्माण गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य प्रवर्धनको लागि शिक्षण संस्थाहरुमा योग ध्यान सहितको आयुर्वेद शिक्षा कार्यक्रम सन्चालन गरिनेछ ।

कृषि तथा पशुपक्षी सम्बन्धी नीति :

- रैथाने बाली, बीउ, विजन, नक्ष र कृषि तथा पशुपन्छीजन्य जैविक विविधता संरक्षणमा समुदायलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- “एक टोल एक सामूहिक कृषि उत्पादन” नीतिमार्फत आत्मनिर्भर स्थानीय अर्थतन्त्रको निर्माण गरिनेछ ।
- वालिङ नगरपालिकाभित्र विशेष सम्भावना बोकेका बालीहरुको उत्पादन तथा क्षेत्रफलमा वृद्धि गर्नका लागि उत्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।
- कृषिमा उत्पादन लागत कम गर्नका लागि आधुनिक प्रविधिमैत्री कृषि प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।
- सिंचित कृषि योग्य जमिनको क्षेत्रफल वृद्धि गर्नका लागि सिंचाई पूर्वाधार निर्माणको कार्यक्रम अगाडी बढाइनेछ ।
- सुन्तला, कोदो र अदुवाजस्ता अन्न तथा फलफूलहरुबाट स्थानीय मदिरा उत्पादन एवं लेभलिङ र ब्राण्डिङ गरी नगरको आन्तरिक आयस्रोत वृद्धि गरिनेछ ।

- स्थानीय उत्पादनलाई बढावा दिदै विभिन्न किसिमका उद्योग स्थापना तथा प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
- बाँदरको समस्या न्यूनीकरण गर्नका लागि बाँदर हेरालुको प्रबन्ध गरिनेछ ।
- विउ उत्पादन पकेट क्षेत्रको रूपमा वडा नं.३ लाई विकास गर्ने नीति लिईने छ ।
- कृषि संकलन केन्द्र, लेभलिङ/ब्रान्डीङ र बजारीकरणका लागि उचित प्रबन्ध मिलाइनेछ ।
- लोपन्मुख अवस्थामा रहेका रैथाने बालीको संरक्षणका लागि बीउ बैंक स्थापनाको साथै क्षेत्रफल विस्तारमा प्रोत्साहन रकम उपलब्ध गराइनेछ ।
- कृषि उत्पादनको बजारीकरणलाई सहज बनाउनका लागि वडाहरूमा स्थापना भएका संकलन केन्द्रलाई सक्रिय बनाइनेछ ।
- खाद्यान्न बालीको उत्पादकत्व वृद्धि गर्नका लागि आवश्यकता अनुसार कृषकहरूलाई उन्नत बीउ विजन उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिनेछ ।
- कृषि बीमातर्फ कृषकको आकर्षण बढाउनुको साथै आकस्मिक क्षतिको अवस्थामा कृषकको क्षति व्यहोर्न सक्ने क्षमता वृद्धी गर्नका लागि उचित राहत कोषको व्यवस्था गरिनेछ ।
- व्यावसायिक कृषकका लागि नगरपालिकाले कृषि एम्बुलेन्सको प्रबन्ध मिलाउनेछ ।
- कृषकहरूको खेतबारीमा पुगी उचित प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउनका लागि आवश्यकता अनुसार प्राविधिक जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।
- वातावरण तथा उत्पादनमैत्री एकीकृत बाली संरक्षण पद्धति र प्रांगारिक मलको प्रयोगलाई विशेष जोड दिईनेछ ।
- वातावरण तथा उत्पादनमैत्री एकीकृत बाली संरक्षण पद्धति र प्राङ्गारिक मल (गड्यौले तथा जैविक) प्रयोगलाई जोड दिनका लागि गड्यौले मल अनुसन्धान तथा श्रोत केन्द्र स्थापना गरिनेछ ।

- बाँझो रहेका खेतीयोग्य जमिनको कर छुट गरी उक्त जमिनको उचित सदुपयोग गर्नका लागि माटो सुहाउँदो खेति प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।
- उन्नत गाईभैसी पालनमार्फत रोजगारी सिर्जना गरी दुधमा आत्मनिर्भर गराउनका लागि नगरबाट गठन गरीएका निजी, समुह तथा सहकारीमार्फत दुध उत्पादनका लागि खरिद गरीएका उन्नत पशुहरूमा ५० प्रतिशत अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।
- टोलटोलमा उत्पादित दुधलाई बजार सम्म ल्याउनको लागि दुध ढुवानीमा अनुदान दिइनेछ । साथै आवश्यकता अनुसार दुग्ध संकलन तथा चिस्यान केन्द्रको स्थापना गरिनेछ ।
- वडा वडामा पशु स्वास्थ्य शिविरको व्यवस्था गरी तालिम र सचेतनाका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
- नगर भित्र संभाव्यताको आधारमा स्थानीय खरि बाखा संरक्षण केन्द्रको स्थापना गरिनेछ ।
- सबै वडाहरूमा वडा कार्यालयको साझेदारीमा मासुमा आधारित बाखा विकास कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- नगरपालिका भित्रका साना किसानहरूको आर्थिक विकासका लागि बंगुर विकास कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- नगरपालिकामा व्यवसायिक रूपमा माछा तथा कुखुरापालनको विकास गरी रोजगारी श्रृजना गरिनेछ ।
- पशुपालनको उत्पादन लागत कम गर्नको लागि घाँस विकास कार्यक्रम अन्तर्गत “एक वडा, एक घाँस नर्सरी” कार्यक्रम संचालन गरी रोजगारी एवं किसानको आर्थिक स्तर सुधारमा टेवा पुर्‍याइनेछ ।
- मानव स्वास्थ्य तथा पशु स्वास्थ्यलाई मध्यनजर राख्दै सरुवा रोगहरू नियन्त्रण गर्नको लागि आवश्यक कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।

- पशुपंक्षी पालक कृषकहरूको उत्पादन लागत कम गर्न साझेदारी दाना पसलको स्थापना गरिनेछ ।
- रोग निदानको प्रमुख आधार प्रयोगशाला परिक्षण भएकोले नगरमा गुणस्तरिय प्रयोगशालाको स्थापना तथा संचालन गरिनेछ । किसानहरूका समस्या फोन मार्फत, प्रत्यक्ष भेटघाट र गोठखोरमा पुगी आवश्यकता अनुसार सेवा दिइनेछ ।
- महामारी रोगबाट पशुपंक्षी बचाउनका लागि खोपको व्यवस्था गरिनेछ ।
- दुध र मासु उत्पादन बढाउनका लागि कृषकहरूलाई कृत्रिम गर्भाधान सम्बन्धी सेवा उपलब्ध गराइनेछ ।
- कृषकहरूलाई अन्नबाली, पशुपंक्षी, माछा र जडीबुटीको बीमा गर्न अभिप्रेरित गरिनेछ ।
- दुधको शुद्धताको लागि गोठदेखि ओठसम्म र मासुको शुद्धताको लागि सुविधा सम्पन्न पशु बधशाला स्थापना गरी बधशालादेखि भान्सासम्मको कार्यक्रमलाई लागू गर्दै लगिनेछ ।
- महामारी रोगहरूको नियन्त्रण तथा रोग निदानको लागि नमुना संकलन तथा परिक्षणको व्यवस्था गरिनेछ ।
- समूह, सहकारीमार्फत पाडापाडी संरक्षण कार्यक्रम, स्थानीय एवं उन्नत दुधालु भैसीहरूको संरक्षण गर्न आवश्यक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- व्यवसायिक किसानहरूका लागि उत्पादनको आधारमा अनुदानको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- बंगुर स्रोत केन्द्र व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण गर्नका लागि बजेटको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- व्यवसायिक गाईभैसी फार्मबाट उत्पादित मललाई सुख्खा गराई बजारीकरण गर्न सहजीकरण गरिनेछ ।

सूचना प्रविधि तथा सुशासन सम्बन्धी नीति:

- नगरपालिकाका कामकारबाहीलाई पेपरलेस बनाउदै लैजाने कार्यलाई निरन्तरता दिदै लगिनेछ ।
- नगरपालिकाका सबै माध्यामिक विद्यालयहरूलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउदै लगिनेछ ।
- मोबाईल एप तथा वेब एपलाई नागरिक सामु पुऱ्याउनको लागि टोलहरूमा युवा क्लब गठन गरी डिजिटल साक्षरता सम्बन्धी कार्यक्रम गरिनेछ ।
- घरनक्सा पास प्रक्रियालाई EBPS प्रणाली मार्फत सञ्चालन गरिनेछ ।
- डिजिटल नगर प्रोफाईललाई अध्यावधिक गर्दै लगिनेछ ।
- नगरभित्र चल्ने टेम्पो, जिपको व्यवस्थापन गर्न जि.आई.एस. म्यापिङ प्रणालीमा ल्याइनेछ ।
- नगरपालिकाभित्र रहेका घरहरूको नक्साङ्कनलाई जि.आई.एस. म्याट्रिक्श प्रणालीमा आधारित बनाइनेछ ।
- विद्युतीय नागरिक बडापत्र १४ वटै वडा कार्यालयहरूमा जडान गर्दै लगिनेछ ।
- ब्रोडब्याण्ड ईन्टरनेटलाई प्रभावकारी ढङ्गबाट नगर तथा वडाका सम्पूर्ण कार्यालयमा जडान गर्दै लगिनेछ ।
- विद्युतीय प्रणालीबाट तथ्याङ्क आदान प्रदान गर्न डाटा एक्सचेञ्ज प्लेटफर्म निर्माण गरिनेछ ।
- जनगुनासो सम्बोधनका लागि नगरपालिकामा रहेको गुनासो सुनुवाई केन्द्रलाई प्रभावकारी ढङ्गले संचालन गरिनेछ ।
- विभिन्न किसिमका तालिम संचालन गर्न नगर स्तरीय तालिम केन्द्र स्थापना गरिनेछ ।
- न्यायिक समितिको कार्य सम्पादनलाई व्यवस्थित गर्न यस वर्षदेखि ज्युडिसियल अफेयर्स व्यवस्थापन सूचना प्रणाली संचालनमा ल्याइनेछ ।

सुरक्षित आप्रवासन, रोजगार र उद्यमशीलता सम्बन्धी नीति:

- वैदेशिक रोजगारलाई सुरक्षित, मर्यादित तथा व्यवस्थित गराउन थप पहल गरिनेछ ।
- वालिड नगरपालिकाका बासिन्दालाई विदेशमा काम लाग्ने खालको सीप तालिम नगर भित्रै लिएर मात्रै वैदेशिक रोजगारीमा जाने वातावरण तयार गरिनेछ ।
- वैदेशिक रोजगारीमा जान लागेका र गईसकेकाहरूलाई आफ्नो एक प्रति कागजात घरमै छाड्न र विदेशबाट पठाउन प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइनेछ । जसले गर्दा कुनै समस्या परेमा उदार, राहत तथा समन्वयमा सहजता हुनेछ ।
- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएकाहरूको सीप, पूँजी र प्रविधिको उच्चतम प्रयोग गर्न पुनः एकीकरण कार्यक्रमको व्यवस्था गरिनेछ ।
- वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्ति तथा उनीहरूको परिवारका सदस्यहरूमा देखापर्ने मानसिक स्वास्थ्य तथा मनोसामाजिक समस्याको जोखिम न्यूनीकरण गर्न मनोसामाजिक परामर्शका कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त विप्रेषणको उपयोगका लागि वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- वैदेशिक रोजगारीको क्रममा आमा वा बाबु गुमाएका परिवारका सन्तानहरू जसले वैदेशिक रोजगार बोर्ड सचिवालयबाट प्राप्त गर्ने आर्थिक सहायता प्राप्त गर्न सकेका छैनन् उनीहरूलाई पनि सोही अनुसारको छात्रवृत्ति सहायता दिलाउन पहल गरिनेछ ।
- सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी चेतनामुलक होर्डिङ बोर्डहरू विभिन्न स्थानमा राख्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- स्थानीय तहबाट नै श्रम स्वीकृती दिने प्रक्रियालाई अझै प्रभावकारी र सेवाग्राही मैत्री बनाइनेछ ।

- वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका व्यक्तिहरूको CTEVT सँग सहकार्य गरी सीप परीक्षणको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमको लागि नगरपालिकाको तर्फबाट साझेदारीलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- रोजगार सेवा केन्द्रबाट नागरिकलाई व्यावसायिक सीप, रोजगार प्रवर्द्धन, उत्पादनशील रोजगारी सिर्जना, उद्धमशीलता प्रवर्द्धन, आप्रवासन लगायतका श्रम तथा रोजगार सेवा तथा सुविधा प्रदान गरिनेछ ।
- सुचिकृत बेरोजगार व्यक्तिलाई कार्यक्षेत्रमा आधारित तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
- नगरपालिकामा उद्यमशीलताको माध्यमबाट रोजगारी सिर्जना गर्नका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम मार्फत लक्षित वर्गलाई आयआर्जन र रोजगारी सिर्जना हुने कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । उत्पादित वस्तुको बजारीकरणका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।

भुउपयोग सम्बन्धी नीतिहरू:

- भूमि प्रशासन सम्बद्ध प्रविधी र प्रणालीलाई स्तरोन्नति गरी संघीय सरकारको सहयोगमा मालपोत र नापी सम्बन्धी आधारभूत सेवा स्थानीय तहबाटै एकीकृत रूपमा प्रदान गर्न प्रयास गरिनेछ ।
- भूमिको एकीकृत र वस्तुनिष्ठ लगत तयार गर्न स्थानीय भू-उपयोग योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा लगिनेछ ।
- नगर भित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरूको अभिलेख राखि संरक्षण गरिनेछ ।
- व्यवस्थित सहरको लागि सुकौँदीमा जग्गा विकास कार्यक्रम (ल्याण्डपुलिड) लाई निरन्तरता दिइनेछ ।

- सार्वजनिक र निजी भवन निर्माण गर्दा राष्ट्रिय भवन संहिताको प्रतिकुल नहुने गरी नगरले एकै प्रकृतिका नक्सा र डिजाइन निर्माण गर्ने प्रयास गरिनेछ ।
- नगर क्षेत्रभित्र रहेका/बसोबास गरेका भुकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण सम्बन्धी तालिम प्राप्त दक्ष कामदारहरूलाई वालिड नगरपालिकामा सूचिकृत गरी त्यस्ता सूचिकृत दक्ष कामदारहरूबाट मात्र नगर क्षेत्रभित्र बन्ने सामुदायिक भवन, व्यक्तिगत घर टहराको निर्माण कार्य अगाडी बढाइनेछ ।
- हाल जग्गाको न्यूनतम मूल्यमा भइरहेको कारोबारलाई यथार्थ मूल्यमा कारोबार हुने गरी स्वचालित र वैज्ञानिक मूल्याङ्कन प्रणालीको अवलम्बन गरिने छ ।
- वन अतिक्रमणलाई निरुत्साहीत गर्दै अतिक्रमित क्षेत्र फिर्ता गराई पुनः वन कायम गर्ने नीति लिईनेछ । डढेलो र अन्य कारणबाट हुने वन विनाश तथा क्षयिकरण नियन्त्रण गर्ने कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
- जडीबुटी सम्बन्धी परम्परागत ज्ञान र सीपको उपयोग गर्दै जडीबुटी खेती प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
- मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन गर्न जनचेतना, राहत तथा क्षतिपूर्ती प्रकृत्यालाई थप सरलीकृत र व्यवस्थित गरिनेछ । वन्यजन्तुका लागि वनमा रहेका पानीका स्रोतहरू संरक्षण गरिनेछ । वर, पिपल, समी एवं वनजन्य फलफूल विरुवा उत्पादन तथा रोपण कार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- वनजंगलको गोडमेल, काटछाँट गरी वनमा उत्पादन हुन सक्ने बेसार, अलैंची, तरुल, फर्सी, अदुवा, स्कुस, मरिच, केरा, टिमुर, ओखर, कुरिलो, अम्रिसो, वेतबाँस लगायतका खेतिलाई प्रवर्धन गरिनेछ ।
- वन गोडमेल गर्दा निस्किएका काठहरूलाई औद्योगिक ग्राममा संकलन गरी वन उपभोक्ता समिति मार्फत काष्ठ उद्योग संचालन गर्न पहल गरिनेछ ।

भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी नीतिहरू :

- नगरको आयोजना बैङ्क दिग्दर्शन तयार गरी आयोजना बैङ्क स्थापना गरिनेछ। साथै लगानी सम्मेलन गरी ति आयोजनाहरूमा लगानी गर्न स्वदेशी तथा विदेशी लगानीकर्तालाई आमन्त्रण गरिनेछ ।
- बजार क्षेत्रमा लागत सहभागिता जुट्ने योजनाहरूलाई प्राथमिकताका आधारमा नगरपालिका र समुदायको साझेदारीमा (७०/३०) कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- सडक निर्माण गर्दा विनियोजित रकमको सत्तरी प्रतिशत रकम संरचना निर्माणमा र तीस प्रतिशत अन्य निर्माण कार्यमा खर्च गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- Smart City Waling को अवधारणा अन्तर्गत स्मार्ट पूर्वाधारलाई क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।
- नगरपालिकाले तयार पारेको नगर सडक यातायात गुरुयोजना (MTMP) लागू गर्दै लगिनेछ ।
- नगरबाट संचालन हुने नगर गौरवका योजना, रूपान्तरणकारी योजना र प्राथमिकता प्राप्त योजनाहरूलाई क्रमशः कार्यान्वयन गरिदै लगिनेछ ।
- परियोजनाको स्रोतबाट नै निश्चित प्रतिशत रकम विपद् व्यवस्थापन कोष र मर्मत सम्भार कोषमा जम्मा हुने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- दिगो विकासका लक्ष्यहरूलाई नगरपालिकामा स्थानीयकरण गर्दै लगिनेछ ।
- दिगो विकास लक्ष्यका उपलब्धी समिक्षा गरी कमजोर सूचकहरू भएका क्षेत्रलाई प्राथमिकता दिई श्रोत विनियोजन गरिनेछ ।
- बजार क्षेत्रभित्र अव्यवस्थित पार्किङ एवं तारलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।

- रुपान्तरणकारी योजनाको रुपमा कालिगण्डकी कोरीडोरलाई सेतिवेनीबाट वायटारी वालिड चापाकोट हुदै पाल्पा रामपुर जोड्न पहल गरिनेछ ।
- नगरपालिका र नगर विकास कोषको सहलगानीमा वालिड बसपार्कको निर्माण कार्य सुरु गरिनेछ ।
- वृहत नगर विकास योजना, २०७७ लाई क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।
- संघ र प्रदेशसँगको साझेदारीमा नगर गौरवका योजनाको रुपमा आँधिखोला कोरिडोर र आँधिखोला चेकड्याम निर्माणमा पहल गरिनेछ ।
- नगरभित्र रहेको वालिड खेलमैदानलाई नपुग भएको जग्गा खरिद गरी रङ्गशालाको रुपमा स्तरोन्नती गर्न पहल गरिनेछ ।
- निर्माणाधीन नगरको औद्योगिक ग्रामको कार्य सम्पन्न गरी संचालनमा ल्याईनेछ ।
- संघ सरकारद्वारा कार्यान्वयनको क्रममा रहेको सिद्धार्थ राजमार्गको पोखरा-राम्दी सडक खण्डको स्तरोन्नति गर्न सहजीकरण गरिनेछ ।
- वालिड नगरपालिकालाई पिङ्क सिटीको रुपमा प्रवर्धन गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- नगरपालिकाबाट निर्माण र स्तरोन्नति भएका योजनाहरुको दिगो विकासका लागि मर्मतसम्भार कोषको स्थापना गरी सडकहरुको नियमित मर्मतसम्भार गर्दै बाह्र महिना यातायात सञ्चालन गर्ने नीति अबलम्बन गरिनेछ ।
- पर्यटकीय पार्कको रुपमा बाहुनथान, घ्वाडखोला, मन्स्याडकोट, प्यारागलाईडिङ संरक्षणको लागि मालीको व्यवस्था गरिनेछ ।
- पूर्वाधार विकास निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने जग्गाहरुको स्वामित्व सम्बन्धित आयोजनाको नाममा हस्तान्तरण गर्न पहल गरिनेछ ।

- भौतिक पूर्वाधार निर्माणमा प्रयोग गरिने निर्माण सामग्री तथा उपकरणको गुणस्तर परीक्षणका लागि आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
- खानी तथा खनिजको सम्भाव्यता अध्ययन गरी उत्खनन् गर्न आवश्यक कानूनी प्रबन्ध मिलाईनेछ ।
- नगरपालिका भित्र रहेका सम्पूर्ण खानेपानी सम्बद्ध संस्थाहरूलाई एउटै छातामा ल्याउन आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- नगरका सबै घरपरिवारलाई आधारभूत स्तरको खानेपानी सेवा पुऱ्याउन संचालित एक घर एक धारा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिदै जीर्ण खानेपानी आयोजनाहरूको मर्मतसम्भार गरिने छ । साथै मध्यम र उच्च गुणस्तरयुक्त खानेपानीको पहुँच अभिवृद्धि गर्न प्रशोधन सहितको योजनाहरू क्रमशः सञ्चालन गर्दै लगिनेछ ।
- खानेपानी तथा सिंचाइ योजनाहरूमा उपभोक्ताको अपनत्व कायम गर्न उपभोक्ता संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि गरी योजनाको दिगो संचालन र व्यवस्थापनका लागि संस्थागत विकास कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- नगरपालिका भित्रका धार्मिक आस्थाका केन्द्रहरूको संरक्षण, संवर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्दै वालिडलाई धार्मिक पर्यटकीय केन्द्रको रूपमा विकास गरिनेछ ।
- दर्ता भएका उपभोक्ता समितिमार्फत योजना कार्यान्वयन गर्ने नीति अवलम्बन गरी उपभोक्ताहरूलाई योजना कार्यान्वयन सम्बन्धी तालिम दिइनेछ ।
- उत्कृष्ट कार्य सम्पादन गर्ने उपभोक्ता समितिहरूलाई पुरष्कृत गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- नगरपालिकाको सरसफाई केन्द्रमा कुहिने फोहोरबाट बल्याक सोल्जर किरा उत्पादन गरी उत्पादित किरालाई कुखुरा र बंगुरको दानाको रूपमा प्रयोग गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

- आगामी आ.व. बाट नगरभित्रका योजनाहरू महिला उपभोक्ता समिति मार्फत कार्यान्वयन गर्न प्राथमिकता दिइनेछ ।
- रेन वाटर हार्भेष्टीङ गरी ग्राउण्ड वाटर रिचार्ज गर्ने नीति लिइनेछ ।
- यस वर्ष न्यूनतम १५ किलोमिटर पक्की सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गरिनेछ ।
- एक वडा, एक उद्यान तथा एक वडा, एक रिजार्ज पोखरी बनाउने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति:

- बाढी, पहिरो, आगलागी लगायतका विपद जन्य घटनाबाट विस्थापित परिवारलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरणका लागि उचित प्रबन्ध मिलाइनेछ ।
- विपद्बाट विस्थापितहरूलाई पुनः स्थापित गर्न संघ र प्रदेशसँग साझेदारी गरिनेछ
- UNDP सँगको सहकार्यमा रेजिलेन्स सिटी कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- फोहरमेला व्यवस्थापनमा एन्फो नेपालसँगको सहकार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- घरबार विहिनहरूको लागि आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गरी व्यवस्थापन गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।

महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सम्बन्धी नीति :

- हिंसापीडित महिलाहरूका लागि संघीय सरकारको सहयोगमा पुनःस्थापना केन्द्र स्थापना गर्दै लगिनेछ ।
- अस्पतालमा एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना गरी सेवा संचालन गरिनेछ ।
- नगरस्तरीय बाल संरक्षण समिति तथा बाल संजाल गठन गरिनेछ ।
- नगर स्तरमा लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष स्थापना गरिनेछ ।

- जेष्ठ नागरिकलाई स्वास्थ्य तथा अन्य सेवा सुविधामा छुट र सहूलियत प्रदान गरिनेछ। प्रदेशसँगको समन्वयमा सुविधायुक्त जेष्ठ नागरिक सेवा केन्द्र र आरोग्य आश्रमको निर्माण गरिनेछ ।
- मानवसेवा आश्रमसँगको सहकार्यमा सडक मानवमुक्त नगरपालिका निर्माणको पहल गरिनेछ ।
- शिव पार्वती बृद्धाश्रम सँग सहकार्य गरी असहाय, असक्त व्यक्तिहरूलाई उचित व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई निःशुल्क सहायक सामाग्रीको व्यवस्था तथा रिफरल यातायात सेवाको प्रवन्ध गरिनेछ ।
- दोभाषे सहितको अपाङ्गता सहायता कक्षा संचालन गरिनेछ ।
- दाईजो प्रथा, बोक्सी प्रथा, जातीय छुवाछुत, लैङ्गिक विभेद लगायतका सामाजिक कुरीति विरुद्ध सचेतनामुलक अभियानलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- लैंगिक हिंसामा परेका, बेवारिसे ज्येष्ठ नागरिक, अलपत्र अवस्थाका बालबालिका, मानसिक समस्या भई सडकमै रहेका असहाय व्यक्तिहरूलाई निजी, सरकारी सहकार्यमा पारिवारिक पुनर्मिलन गराईनेछ। साथै एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रको स्थापना गरी सुदृढीकरण एवं विस्तार गरिनेछ ।
- वालिङ नगरपालिकालाई अपाङ्गमैत्री एवं बालमैत्री नगरपालिका घोषणाको प्रकृया अगाडी वढाईनेछ ।
- उपप्रमुखसँग किशोरी महिला उद्दमी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- प्रत्येक वडामा अति विपन्न परिवारका सदस्यहरूको समूह बनाई स्वआर्जन कोषको रूपमा अक्षयकोष स्थापना गरि परिचालन गरिनेछ ।

युवा, खेलकुद तथा शिक्षा सम्बन्धी नीति:

- “एक वडा: एक खेल मैदान” निर्माण गरिनेछ ।
- नगरपालिकामा कभर्डहल निर्माणको लागि प्रयास गरिनेछ ।
- राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरका खेलकुद प्रतियोगितामा पदक हासिल गर्ने नगरपालिकाभित्रका खेलाडीहरूलाई प्रोत्साहन एवं पुरस्कृत गरिनेछ ।
- संघीय सरकारको सहयोगमा हरेक विद्यालयमा खेल शिक्षकको व्यवस्था गरिनेछ ।
वार्षिक खेलकुद क्यालेण्डर तयार गरी अन्तरपालिका स्तरीय प्रतियोगिताहरूको आयोजना गरिनेछ ।
- खेलकुद महोत्सवको रूपमा मेयर/उपमेयर कप खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना गरिनेछ ।
- विद्यालय उमेर समुहका सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालयको पहुँचमा ल्याउने र विश्वव्यापी प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने बनाईनेछ ।
- शिक्षा क्षेत्रका सबै किसिमका छात्रवृत्तिहरू एकद्वार प्रणाली मार्फत वितरण गर्ने प्रबन्ध मिलाईनेछ ।
- विषय र विद्यार्थी अनुपातको आधारमा शिक्षक दरबन्दी पुनरावलोकन गरी आवश्यक शिक्षकको व्यवस्थापन गरिनेछ
- राष्ट्रिय सेवा दल कार्यक्रमलाई संघीय सरकारको समन्वयमा विद्यालय स्तरमा विस्तार गरिनेछ । नेपाल स्काउटको सेवालालाई विद्यालयसम्म पुऱ्याईनेछ ।
- नगरपालिकाको शिक्षा सम्बद्ध कानूनको तर्जुमा र समयानुकुल परिमार्जन गरिनेछ ।
- स्थानीय पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक (कक्षा ६-८) निर्माण गरी इतिहास, भूगोल, भाषा, साहित्य, कला, नैतिक शिक्षा तथा मानवीय शिक्षा सहित वालिड नगरपालिकाको पहिचानका विषयवस्तु समावेश गरिनेछ ।

- विद्यार्थी संख्या र विद्यालयहरुबिचको दूरीका आधारमा न्यून विद्यार्थी संख्या भएका विद्यालयहरुलाई क्रमशः मर्ज गर्दै लगिनेछ ।
- विद्यालयको शैक्षिक र नेतृत्व विकासका लागि प्रतिस्पर्धाका आधारमा प्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्ने व्यवस्था मिलाउदै लगिनेछ ।
- शिक्षकहरुको चक्रिय प्रणालीको आधारमा प्रत्येक दुई-दुई वर्षमा सरुवा गर्ने नीति लिइनेछ ।
- अनौपचारिक शिक्षा केन्द्र स्थापना तथा संचालन गरिनेछ ।
- एक विद्यालय, एक करेसाबारीको अवधारणालाई अगाडी बढाइनेछ ।
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको कार्यलाई थप व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा अगाडी बढाउनका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- लोक सेवा आयोग, शिक्षक सेवा आयोग लगायत अन्य सरकारी तथा सार्वजनिक संस्थानका लागि तयारी कक्षाहरु निशुल्क रूपमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- रुम टु रिड, ब्रिटिस काउन्सिल जस्ता साझेदार निकायसँगको साझेदारीतालाई निरन्तरता दिदै शिक्षकहरुको क्षमता वृद्धि गर्दै लगिनेछ ।
- उत्कृष्ट सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्ने/गराउने विद्यार्थी, विद्यालय एवम् शिक्षकहरुलाई पुरष्कृत गरिने नीति लिइनेछ ।
- सबै सरकारी कर्मचारी, सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरु, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी तथा जनप्रतिनिधिका विद्यालय जाने उमेरका बच्चाबच्चीहरुलाई सामुदायिक विद्यालयमा पढाउन प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- शिक्षक, कर्मचारीहरु कुनै पनि राजनैतिक दलसँग आवद्ध हुन नपाउने व्यवस्था कडाइका साथ लागू गरिनेछ ।
- विद्यालय स्तरबाट संचालन गर्ने दिवा खाजामा घरायसी उत्पादनलाई जोड दिई पत्रु खानालाई निःषेध गरिनेछ ।

सहकारी सम्बन्धी नीति :

- नगरपालिकाभिन्न रहेका सम्पूर्ण सहकारी संस्थाहरूको तथ्याङ्क अद्यावधिक गरी सहकारीहरूको अनुगमन तथा नियमन गरिनेछ ।
- सहकारी संस्थाहरूलाई सहकारी तथा गरीबी निवारण सम्बन्धी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली कोपोमिस (COPOMIS) तालिम प्रदान तथा आधारशिला कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- रुग्ण अवस्थामा रहेका सहकारी संस्थाहरूलाई मर्ज गरी सहकारी प्रवर्द्धनमा सहयोग गरिनेछ ।
- सहकारी मार्फत विभिन्न उद्योग स्थापना तथा संचालन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- अन्तर सहकारी लगानीलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

अन्त्यमा,

जनाधारको अभिमत र सामाजिक तथा आर्थिक परिवर्तनलाई रुपान्तरणको खाकातिर लैजाने कार्यसोचसहित आर्थिक वर्ष २०८०।०८१ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्ताव गरेको छु । प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम वालिडको भविष्यको मार्गदर्शक दस्तावेज हो । नगरलाई समृद्ध बनाउन सबै नगरबासीको आ—आफ्नो ठाउँमा उत्तिकै महत्वपूर्ण भूमिका छ । यो नीति तथा कार्यक्रम सरकारी, गैरसरकारी, निजी, सहकारीलगायत विकासका सबै साझेदार वा पक्षधरको लागि मार्गचित्र हो । नगरको विकास सबैको विकास हो । यसैले विकास निर्माणका काममा आ—आफ्नो क्षेत्रबाट सहयोग पुऱ्याउन र रचनात्मक सुझाव, सल्लाह दिन हामी नगरबासीलाई हार्दिक आग्रह गर्दछौं । हामीले नगरबासीबाट प्राप्त रचनात्मक सुझाव, सल्लाहलाई सधैं आत्मसात गर्नेछौं । विकास निर्माणका काममा हामीहरू सबैको एउटै दृष्टिकोण हुनुपर्छ भन्नेमा हामीहरू दृढ छौं । केन्द्रीय, प्रादेशिक, क्षेत्रगत र स्थानीय योजनाबीच तादम्यता कायम गरी नगरको सर्वाङ्गीण विकास र समृद्धिको स्पष्ट दृष्टिकोण सहितको दीर्घकालिन योजना निर्माणको पथमा हामी छौं ।

प्रस्तावित नीति तथा कार्यक्रमको सफल कार्यान्वयनबाट उच्चदरको आर्थिक वृद्धि, महामारीको असर न्यून, सामाजिक आर्थिक क्षेत्र गतिशील भै आर्थिक वृद्धि र पारस्परिक सम्मान र अवसर सहित सामाजिक न्याय कायम हुनेछ । यो नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सबैबाट सक्रिय सहयोग हुने विश्वास लिएको छु । अन्तमा, नीति निर्माणमा सल्लाह सुझाव दिने र वालिडको समग्र विकासमा योगदान गर्ने राजनीतिक दल, राष्ट्रसेवक कर्मचारी, नीजि, सहकारी र सामुदायिक क्षेत्र, श्रमिक वर्ग, नागरिक समाज, विकास साझेदार संस्था, सञ्चार जगत् लगायत सम्पूर्ण नगरवासी दिदिबहिनी दाजुभाईहरुलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

कृष्ण खाँण
नगर प्रमुख